

עכּלון העירוב

רמות א'

יד"ל ע"י

וועד העירוב השכונתי

רמות א'

פרשת שמות ✦ גליון מס' 2

דבר העורך

שוב אנו זוכים להגיש בפני תושבי השכונה, את הנעשה והנשמע בעירוב השכונתי המהודר רמות א', -תקוותינו שמתוך כך תתעורר תשומת הלב למציאות הקורה בשטח, ויתלבנו הנידונים וההלכות.

הסערה הגדולה שחולל העלון הקודם ו"הרתחא דאורייתא" שבאה בעקבותיו, הוכיחו מעל לכל ספק, כי שכונתנו "עיר גדולה של חכמים וסופרים היא", כמות הת"ח היודעים והמונחים בהלכות עירובין אכן באה לידי ביטוי בעקבות הנידונים שהועלו ומה שיש לפלפל בהם, וישר כח לכל אלו שהעירו והאירו ועל ידם באו הדברים לצירוף ולליבו.

שוב נודה לרבנים הדואגים במסירות לכשרות העירוב על הצד הטוב ביותר, אשר העלון שלפניכם מעיד כמאה עדים, כמה תשומת לב ויגיעה מתמדת נצרכת, כדי לזכות את הציבור בעירוב מהודר כראוי.

נידון א'

"סולם" לסילוק המומרים. רח' מעוז

אין רשותו אוסרת (ואכמ"ל בפרטי הלכה זה ובאופן עשיתה), אולם ישנו בנין אחד ברחוב סולם יעקב שם לא בא הדבר על פתרונו ונוצר חשש שאותם המומרים אוסרים את כל השכונה בטלטול. ואין מועיל לעשות היקף מחיצות נפרד לאותו הבנין, משום שדין הוא שעכו"מ אוסר ב"דריסת הרגל", והיינו שבכל הרחובות דרכם יוצא אותו המומר מביתו אל מחוץ לשכונה נחשבות גם כן כאילו הוא דר שם, ונמצא שהרבה מהרחובות נאסרות בטלטול ע"י אותם המומרים.

אולם גם לזה מצינו פתרון בגמ' ובשו"ע בסימן שפ"ט, שאם לאותו העכו"מ שדר בשכונה (מבוי) יש חלון או "יציאה אחורית" מביתו ל"בקעה או לקרפף" ששוב אינו מוכרח לצאת מביתו דרך רחובות השכונה (מבוי), ממילא אין דריסת רגלו אוסרת את שאר הרחובות, וטעם הדבר - שקבעו חכמים שבמקרה זה דנים את היציאה לבקעה כפתח המועדף מצידו, והפתח הרגיל דרך רחובות השכונה נחשב כ"פתח שאינו רגיל בו" שאינו אוסר דרכו.

בפתרון זה השתמשו רבני העירוב גם בנידו"ד, על ידי בניית היקף מחיצות נפרד לאותו הבנין שדרים בו המומרים, ומלבד זה יצרו מבנין זה כמין "מסדרון" של מחיצות וצורות הפתח המוביל אל רחוב "רמות" שהוא נמצא מחוץ להיקף מחיצות העירוב המהודר, ונחשב ד"ז כ"פתח לבקעה", ועי"ז שוב אין דריסת הרגל של המומרים אוסרת את שאר הרחובות שבתוך היקף העירוב.

אולם כשנבנתה אותה היציאה נתקלו הרבנים האחראים בבעיה, והוא ש"מסדרון" זה עובר דרך הגדר שברחוב סולם יעקב שגובהה יותר מ' טפחים, גדר זו נחשבת מבחינה הלכתית ל"מחיצה", והואיל והדרך היחידה למעבר הוא לקפוץ מעל הגדר אין מקום זה נחשב כפתח ועי"ז "נמנעת" דרך היציאה למומרים.

כאן הובא הפתרון לעשות לאותה הגדר "סולם",

העוברים והשבים ברחוב "מעוז" (בתחילת הרחוב מול ביה"ס תורני רמות) כבר התרגלו לתופעה המוזרה, בה עומד סולם מושען על גדר האבן של הרחוב במקום בו גדר הברזל פרוצה, והיה נראה מן הסתם כסולם שחובר לצורך משחק ילדים וכדו'.

אולם לאחרונה הוחלפה גדר הרחוב הישנה (הירוקה) ע"י עריית ירושלים בגדר חדשה, ושוב התפלאו העוברים והשבים לראות את הגדר נפרצת ואת הסולם שב לעמוד באותו המקום (תמונה 1),

כעת הוברר לכל כי יש צורך "חינוי" באותו הסולם, קל לנחש שהוא בשביל ה"עירוב השכונתי", ואכן ככל שהדבר מפליא סולם קטן זה מתיר את הטלטול בכל השכונה, ונבאר בס"ד בקצרה את תפקידו ומהותו.

הנה בכל עשיית עירוב ישנם ב' חלקים: החלק הא' - להקיף המקום ב"מחיצות" כדין ולעשות עי"ז כל השכונה לרה"י. והחלק הב' - לעשות בתוך ההיקף "עירוב חצירות" ע"י פת כדי לחבר את כלל התושבים שיחשבו כאחד. - בדין הב' של "עירוב חצירות" אמרו חכמים שאם ישנו עכו"מ או ישראל מומר שדר בתוך ההיקף אינו יכול להשתתף בעירוב, והוא "אוסר" על כלל התושבים את הטלטול.

והנה באופן כללי באיזור הרחובות "סולם יעקב" וסביבתו, ו"לואי ליפסקי" וסביבתו סודר ענין ה"מומרים" על ידי "שכירות רשות", שהיא הלכה מיוחדת שניתן "לשכור" את רשות המומר או הגוי ושוב

נידון א'

המשך

לגדר חדשה ע"י עריית ירושלים נחסם אותו המעבר, ושוב דאגו רבני העירוב "לתקן" את המעוות ע"י עשיית "פתח חדש" והעמדת ה"סולם" על מתכונתו, וזכינו ששוב חזר ההיתר והפתרון למקומו.

דרך "פתח" משום שסו"ס סולם זה מאפשר מעבר תקין דרכו, ועי"ז בא הפתרון ל"דרך המזורים לבקעה" המוסלקת את דריסת הרגל האסורה מכלל רחובות השכונה. אלא שכאמור כעת עם החלפת הגדר

בדין "סולם" נתחדש שמבחינת ההלכה הוא נחשב גם ל"פתח" וגם ל"מחיצה", והיינו שמבחינה הלכתית אמנם לא נתבטלה הגדר ועדיין היא יכולה לשמש כ"גודרת" את השטח שבתוכה, אלא שבמקביל אפשר לדון את הדרך העוברת דרך הגדר כעוברת

נידון ב'

חיבור מחיצות. רח' מעוז

להכשיר בפשיטות מדין "עומד מרובה" - שאף שאין גדר העירוב מגיעה ממש עד גדר הרחוב מ"מ אויר זה נחשב כגדר מדין עומד מרובה.

אלא שיש לדון בשאלה יסודית במחיצה ההולכת בקו ישר ובסופה היא משנה כיוון האם ממשיכים העומד מרובה מהקו הישר, או שמא סוף המחיצה קובע את זווית הגדירה של העומד, וממילא בנידו"ד כיון שהמחיצה מתקמת בסופה היא תפנה את גדרת העומד לשם וממילא אין חיבור בין המחיצות.

והנה אין להאריך בשאלה זו שיש בה פרטים וכמה דעות בקרב מורי ההוראה, אך עכ"פ בנידו"ד ש"שינוי הכיוון" של הגדר גדול מאד, דבר ברור הוא שהוא נחשב לתחילת מחיצה ורוח חדשה, ואינו נחשב כלל כהמשך מחיצת העירוב, והדר דינא שדנים "עומד מרובה" מגדר העירוב עד לגדר הרחוב כפי שהיה נראה בפשוטם של דברים.

שתהיה מחיצה אחת מחוברת, אך כעת עם החלפת גדר הרחוב בגדר חדשה שונה מקום הגדר מעט, והתברר שיש מעט ריוח בין גדר העירוב לגדר הרחוב, ויש לדון אם הם נחשבות עדיין כמחוברות יחד.

כפי שניתן לראות בשרטוט (שרטוט 3) גדר העירוב ארוכה ומגיעה כמעט עד לגדר

הרחוב, אלא ששם היא משנה כיוון ואז הולכת במקביל לגדר הרחוב, ולכאורה היה צריך

שאלה נוספת התעוררה על ידי החלפת הגדר הנ"ל, שהנה חלק מגדר זו בתחילת הרחוב משמשת להיקף העירוב, וכפי שניתן לראות בתמונה (תמונה 2) ישנו "חיבור" בין גדר העירוב היורדת מן ההר לגדר הרחוב,

המשמשת אף היא חלק ממחיצות העירוב. והנה גדר העירוב נבנתה באופן שתתחבר בדיוק לתחילת גדר הרחוב הישנה כדי

נידון ג'

מחיצה תחת צוה"פ. רח' שיבת ציון

"ריבוע בטון" הועמד סמוך לצורך הפתח,

ואף שהעמוד חשמל עצמו אינו נוגע בחוט

מורכב מהרבה מחיצות וצורות הפתח, היתר הטלטול בשכונה תלוי בכשרות כל המחיצות וצוה"פ, ואם אחת מצוה"פ נפסלה נאסר הטלטול בשכונה כולה, משום כך משתדלים מתכנני העירוב לחלק את המחיצות בתוך השכונה להיקפים קטנים יותר שאינם תלויים זב"ז, וכך גם אם תפסל אחת מצוה"פ לא יאסר רק אותו ההיקף הקטן וד"ז לא יפגע בכל היקף העירוב).

כפי שניתן לראות בתמונה (תמונה 4) אחד מעמודי החשמל הזמניים העומדים בתוך

מטבעם של דברים כל אימת שישנם עבודות בניה ופיתוח ע"י העיריה והגופים השונים מתעוררות שאלות ובעיות במחיצות העירוב, ואכן גם כעת על ידי שיפוץ הכביש ברחוב שיבת ציון התעוררה שאלה בכשרות צורת הפתח החוצה את רחוב שיבת ציון בצומת "שיבת ציון סילבר".

(יש לציין כי צורת פתח זו אינה משמשת כחלק מהיקף העירוב השכונתי, אלא תפקידה "לחלק את היקף העירוב לשניים". וסיבת הדבר, הואיל והיקף העירוב לשכונה

נידון ג'

המשך

אינו נכנס מתחת צורת הפתח רק בשיעור 20 ס"מ בערך שהוא הרבה פחות משיעור ד' טפחים, ונמצא שאין שום חשש פסול בדבר.

עוד העירו שלכאורה אין כל חסרון במחיצה זו, משום שההוראה המקובלת שחסרון מחיצה תחת צוה"פ לא נאמר רק במחיצה קבועה ולא במחיצה ארעית (ומקור לזה מהחזו"א סו"ס ע"א), אך צריך לדעת מהו גדר "קביעות" ו"עראי" בנידון זה ויש בזה הוראות שונות, אך בהחלט יתכן שבנידו"ד נחשב "ריבוע הבטון" כדבר ארעי שאין בו חסרון מחיצה תחת צוה"פ.

ובעיקר הנידון יש לציין שפסול זה של "מחיצה תחת צוה"פ" אינו מוסכם, ומדברי הרבה מגדולי האחרונים (ע"י משנ"ב סימן שס"ג ס"ק קי"ג) מבואר שלא ס"ל לפסול זה, ואין שום חסרון בכך שמחיצה עומדת תחת צורת הפתח.

ועוד יש להוסיף, שיש מורים (הגר"מ ברלין שליט"א, וכן הוראת בד"ץ עד"ח) שגם לשיטת הפוסלים מחיצה תחת צוה"פ לא נאמר הדבר רק במחיצה שהועמדה לשם מחיצה, אבל בדבר שלא הועמד לשם מחיצה אינו חשוב לפסול את צורת הפתח, ולשיטתם בלא"ה אין שום חשש בנידו"ד.

ומעוד סיבות וכפי שיבואר להלן), ונמצא שצוה"פ "חצויה" על ידי אותה המחיצה.

ומעתה יש לדון אם בנידו"ד יכול ה"ריבוע בטון" לשמש כלחי, ועיקר השאלה בזה היא מכח מה שכתב ה"מקור חיים" (בתיקוני עירובין) ועוד אחרונים, שיש "שיעור" לרוחב הלחי ולכן דעתו שאם הלחי רחב יותר מ"ד' אמות" הוא פסול, משום שהוא נחשב כ"כותל מבוי" ולא כלחי, והיינו שאין רואים אותו כמוזזה של צורת הפתח, אלא רואים אותו כחלק ממחיצות המבוי. והחזו"א (סי' ע' בהערה) מחמיר יותר שיש לחשוש שכבר בשיעור "ד' טפחים" הוא פסול מלהיות לחי. וא"כ בנידו"ד ריבוע הבטון ברוחב מטר בערך ואין בו רוחב ד' אמות אך יש בו רוחב ד' טפחים, ולכאורה הוא כשר לשיטת המקור חיים ופסול לדעת החזו"א.

אלא שיש לדון להכשיר, שהנה באמת מה שכתב החזו"א ששיעור הלחי הוא "ד' טפחים" אין הדבר תלוי בשיעור כל רוחב הלחי, אלא רק בשיעור הלחי הנכנס לתוך הרשות, שבזה כתב החזו"א שאם הלחי נכנס לתוך הרשות יותר מד' טפחים הוא פסול (משום שלשיטתו טעם הפסול בזה משום "פתחי שמאי", ואכמ"ל), ואחר בדיקה נמצא שאמנם ריבוע הבטון הוא רחב הרבה אך

של צוה"פ, מ"מ ריבוע הבטון עומד מתחת למקום שהחוט עובר בו, ויש לדון אם צורת הפתח נפסלה משום "מחיצה תחת צוה"פ".

שהנה כתבו החזו"א והאבני נזר שכל שיש מחיצה העומדת תחת צוה"פ ו"חוצה אותה" היא פוסלת את צוה"פ, וזאת משום שישוד דין צוה"פ הוא "קנה מכאן ומכאן וקנה על גביהן", וכאן שיש מחיצה תחתיה היא "מחלקת" את צורת הפתח לשניים ואין צירוף בין הקנה שמכאן והקנה שמכאן.

אולם באמת בהרבה אופנים יש לדון שאין שום פסול בדבר משום שכלל בידינו שהלחיים של צוה"פ אינם "צריכים ליגע" בקנה העליון, וכל שיש לחי בגובה י' טפחים וחוט עובר מעל גביו משום שמדין "גוד אסיק" עולה הלחי עד החוט למעלה, -ואם כן בהרבה מקרים יש לדון שהמחיצה העומדת באמצע צוה"פ תחשב היא עצמה כלחי של צורת הפתח, ונדון שיש כאן שתי צורות הפתח -האחת מהעמוד על המחיצה, והשניה מהמחיצה עד העמוד הבא. והפסול של "מחיצה תחת צוה"פ" לא נאמר רק במקום שאי אפשר להשתמש במחיצה עצמה כלחי (כגון בגדר מצויה שהיא מחיצה מדין "לבוד" ואין שום דבר ממשי עומד מתחת לחוט,

נידון ד'

סלע המחלוקת. רח' טרומן

לאחר עיון מעמיק נמצא שיש לדון בזה. כאמור גדר זו אינה משמשת כמחיצה לרחוב שלמטה אלא לרחובות שלמעלה, והסיבה שהיא יכולה לשמש כמחיצה למעלה היא רק משום שאנו כביכול "מעלים מחיצה דינית" מאותה הגדר מדין "גוד אסיק", והנה כפי שניתן לראות בתמונה ישנו סלע בולט מעל הגדר, ויש לדון שהוא מונע ה"גוד אסיק" כדין "גג הבולט" המבואר בגמ' ובשו"ע (בסימן שמ"ה סט"ז) שכל שיש גג בולט מעל המחיצה הוא מונע את מחיצת הגוד אסיק.

כאן התעוררה שאלה מרתקת, שהנה כפי שניתן לראות בתמונה קיר זה עומד בשיפוע ולכן אף שהסלע בולט ומסתיר את חלקה

וקיר חדר החשמל עצמו מתחבר לגדר האבן ומשמש כהמשך למחיצה. במבט שטחי היה נראה שאין שום שאלה בחיבור

קיר חדר החשמל לקיר הרחוב משום שהם מחברים זל"ז בחומר ובלבנים, אולם

נידון זה התעורר בעקבות שינוי שנעשה בתוואי העירוב המקיף את רחוב צבי הרץ לואי ליפסקי, - עד עתה שימשה הגדר ההולכת לאורך רחוב צבי הרץ כגדר העירוב, אולם משום שגובה גדר זו הוא מטר בדיוק שהוא שיעור מחיצה בצמצום לדעת החזו"א, והרבה פעמים נערם חול ופסולת הממעטים את גובה שיעור המחיצה, הוחלט לשנות את התוואי ולהשתמש בגדר התחתונה ההולכת לאורך רחוב טרומן שתגדור את רחוב צבי הרץ והרחובות שלמעלה מדין "גוד אסיק".

כפי שניתן לראות בתמונה (תמונה 5) ישנה גדר אבן ההולכת לאורך הרחוב ופונה לתוך החניה, שם ישנו חדר חשמל,

נידון ד'

המשך

זהו יכשל בהגבהה ויפול למטה ח"ו. והנה כששאלנו בזה את הגר"מ ברלין שליט"א דעתו היתה שאין שום פסול בכך שהסלע בולט מכמה טעמים: חדא מפני ששיטתו ששיעור הבליטה של גג הבולט היא ד' טפחים לדעת המשנ"ב וג' טפחים לדעת החזו"א (ולא כפי המקובל שהוא שיעור כ"ש לדעת המשנ"ב, וטפח או חצי טפח לדעת החזו"א).

ועוד הוסיף שהואיל וכאמור הקיר עומד בשיפוע אם כן יש לדון גוד אסיק מסיבה נוספת, שהואיל ואין "בקיעת גדיים" מתחת לגג הסלע, נאמר בזה "גוד אחית" ושוב "גוד אסיק" למעלה, כדין "טרסקל" (ע"י סימן שנה"ב בביה"ל ד"ה וחלון), ואכ"מ. - אולם כדי לצאת ידי כל ספק נעשה התיקון הנ"ל והכל בא על מקומו בשלום בס"ד.

הקיר אינו נפגש בקיר החדר חשמל אלא בקיר העומד לידו שאין בו גובה י' טפחים. רבני העירוב הזדרזו בפתרון הבעיה (כפי שניתן לראות בתמונה 6) ע"י חיבור ברזל המגביה את גובה המחיצה ומשלימה לגובה י' טפחים, וכעת אכן מועילה

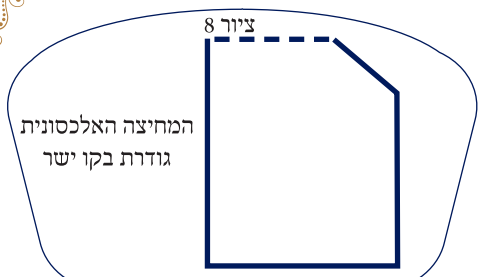

המחיצה מדין עומ"ר, הברזל נעשה גבוה כמין גדר בכונה, כדי למנוע מצב בו מאן

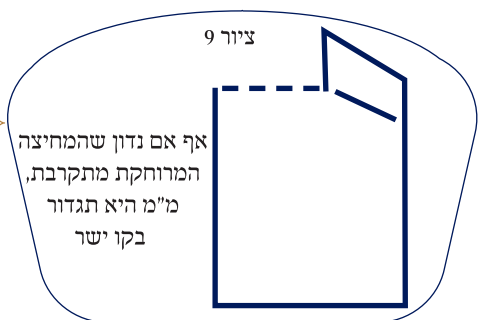
העליון של המחיצה אך אינו בולט מעל החלק התחתון של המחיצה, ויש לדון אם דנים "גוד אסיק" מהחלק העליון או מחלק המחיצה התחתון בגובה י' טפחים, ואם אכן נדון גו"א מהחלק התחתון נמצא שאין כאן כלל חסרון גג הבולט. - שאלה זו הובאה למורי ההוראה, ודעת הגר"מ ברלין שליט"א היתה להקל בזה, שהואיל וא"א לדון גו"א מהחלק העליון ע"כ הוא חל מהיכן שהוא יכול לחול, ולכן יש גוד אסיק מהחלק התחתון (ועי"ל שדעתו להקל מעוד טעמים), אך יש מורים שאמרו להחמיר בזה.

והנה עדיין היה מקום לדון שאף אם במקום הסלע אכן הופסקה מחיצת הגו"א משום הסלע הבולט, מ"מ די במחיצת הגדר שעד לאותו הסלע שהיא תשמש במחיצת "עומד מרובה" עד לקיר החדר חשמל, אולם במדידה נמצא שלפי זוית אותו

בירור דברים

מחיצות ישרות לא מן הצדדים ולא ברוח הנגדית, אלא הרשות מורכבת מהרבה חלקי

מחיצות ואין שום דבר שיקבע למחיצה האלכסונית שתגדור הרשות בקו ישר, וק"ל.

הדברים נכתבו בקצרה ממש להבנת הלומדים, ושוב נחתום בברכת י"שר כח ללומדים ולת"ח החשובים שהעירו וליבנו הדברים!

עומדת באלכסון האם גדירת הפרצה תקבע לפי זוית המחיצה, או לפי סיום הרשות, וא"כ עיקר השגת הלומדים נבעה משום ההבנה כדרך הא' שייסוד הגדירה הוא משום שרה"י עצמה משמשת כמחיצה, ולכן לא אכפת לנו באיזה זוית עומדת המחיצה דמ"מ הואיל והרה"י מסתיימת בקו ישר הוא גודרת הפרצה בקו ישר, אך כאמור יש הסוברים שהוא מכח המחיצה והוא תלוי המחיצה, והתיקון נעשה כדי לצאת ידי כל השיטות.

אך זאת הוסיף לטעון אחד הלומדים, שגם לפי הדרך הב' שהגדירה היא על ידי המחיצה המרוחקת, מ"מ אין כל חסרון בדבר משום שהנה כתב החזו"א בציור "המעטפה" (ציור 8) שאף שהמחיצה עומדת באלכסון מ"מ היא סותמת הרוח רביעית ביושר, וא"כ גם בנידו"ד (ציור 9) אף שהמחיצה עומדת באלכסון מ"מ נדון שהוא תגדור הרשות בקו ישר.

ואכן טענה זו נכונה ביחס לשרטוט שהיה בעלון (שבא להמחיש את המציאות) שהיה בו רשות מרובעת, שבזה אף שהמחיצה עומדת באלכסון הרשות מסתיימת בקו ישר, אך פשוט שבמציאות השכונתית אין

בעלון הקודם הבאנו נידון בענין "פרצה ע"י מדרגה" שברחוב טרומן אשר שורש הנידון נגע לדין "גדירה מרחוק", והרבה מהלומדים טענו שלא היה צורך בתיקון הפרצה. תוך כדי ה"ריתחא דאורייתא" הועלו ע"י הלומדים כמה סברות בסוגיא זו שהיא כאמור מהחמורות שבהלכות מחיצות וכפי שיובא להלן, ומ"מ משנה לא זזה ממקומה, ונבאר בקצרה את עיקרי הנידונים בזה.

ישנה חקירה יסודית בהבנת גדירה מרחוק היאך היא פועלת וכיצד נוצרת גדירה לפרצה הסמוכה לה, יש הסוברים (וכן דעת הגר"מ ברלין שליט"א) שייסוד הדבר ע"פ יסוד החזו"א שרשות היחיד עצמה נחשבת בסתומה וממילא יכולה היא עצמה לשמש כמחיצת "עומד" לגדור הפרצה, אך יש הסוברים (וכן דעת הגר"מ רוזנר שליט"א) שהטעם בזה משום שהמחיצה המרוחקת מסולקת בסופה ע"י מחיצת האורך והיא ממשיכה לגדור ב"גמר הסילוק", ואכמ"ל להאריך בהוכחות ובנפ"מ הרבות שבזה.

אך הנפ"מ הפשוטה בזה הוא לנידון שהועלה מה הדין כשהמחיצה המרוחקת

לעדכון על מצב העירוב ולעדכון תקלות יש להתקשר לר' אוריאל מרנשטיין טל' 0527650927
להערות בנושא העלון ניתן לפנות למייל burabenayau@gmail.com או בטלפון 0527695783
כמו"כ ניתן להקדיש את העלון לע"נ וכדו' במייל ובטלפון הנ"ל